
LA NOSTRA TERRA

REVISTA MENSUAL DE LITERATURA, ART I CIÈNCIES

LUL·LISME

El setè centenari de la naixença de Ramon Lull haurà estat ocasió a Mallorca d'un renaixement dels estudis lullians, compreses les obres del Benaventurat Mestre i la seva pròpia figura en el camp de la Història.

Hem de constatar amb goig que el Ramon Lull en certa manera tradicional, va deixant pas al Ramon Lull autèntic. Els actes celebrats amb motiu d'aquest centenari, les obres ja publicades i les que encara han de veure la llum pública, ens ofereixen la figura cabdal del Mestre despullada d'adherències i ben emmarcada en la realitat, producte de grans recerques i aciençats estudis, que enalteixen als seus respectius autors.

I el cert és, que aquest nou Ramon Lull d'avui, que ha passat pel cedaç de la crítica analítica més refinada i exigent, sorgeix més grandios i més potent encara, de les cendres de la figura tradicional i morta, com un Fenix gegant ales esteses. El Sant pren més relleu, l'escriptor i el savi més força, el plasmador del nostre idioma més potència: i tota la seva magestuosa personalitat s'alça refulgent sobre Mallorca i sobre el món, ubèrrima de vida i esplendor.

En les festes del centenari—deixant de banda les religioses, que han estat de gran esplendor—, hi han pres part intellectuals i escriptors de Mallorca, aportant-hi el seu esforç i el seu valer. I bona prova n'és l'obra que ens en resta.

Hem de recordar—i sentiriem deixar de citar involuntàriament algun acte—, la Setmana Apologètica organitzada per l'Excm. i Rvm. Arquebisbe-Bisbe de Mallorca, Dr. Miralles i Sbert; l'extraordinari del "Sóller"; les conferències de Mn. Salvador Galmés a l'Universitat de Barcelona; l'enquesta del "Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana"; l'extraordinari de "La Nostra Terra; el curset de lullisme de Mn. Francesc Sureda Blanes, i l'obra que aquest mateix autor ha publicat; les conferències de Mn. Galmés a l'"Associació per la Cultura de Mallorca", la llàntia d'argent i els brancals de ferro que els devots del Mestre han col·locat davant la seva tomba; la setmana "Pro Ecclesia et Patria", organitzada per l'Acció Catòlica de Mallorca, amb els parlaments de l'Excm. i Rvm. Sr. Arquebisbe-Bisbe i les conferències pronunciades per Joan Pons i Marquès, Guillem Colom, Mn. Salvador Galmés, Josep Font i Tries, Joan I. Valentí Marroig, i el Canonge Mn. Antoni Sanxo; i, finalment, el volum XVIIIe de les obres completes, editades per Mn. Galmés, que aquests dies acaba de sortir. El judici crític de tots els actes esmentats, no solament ens seria ben difícil de fer, sinó que ens demanaria un espai del qual no podem disposar.

I això no és tot. Tenim coneixement encara de quelcom per fer i que no trigarà gaire en ésser realitat: l'edició d'algunes de les obres de Ramon Lull, per la Societat Arqueològica Luliana", i l'edició, en un volum, de la conferència de Mn. Galmés Dinamisme de Ramon Lull, que portarà a cap l'"Associació per la Cultura de Mallorca"; l'aparició d'una Revista lulliana, fundada per Mn. F. Sureda Blanes; i l'edició de les conferències donades en el curs de la setmana "Pro Ecclesia et Patria".

No hi ha dubte que Ramon Lull compta a Mallorca amb fidels devots i fervents admiradors i coneixedors de la seva figura i de la seva obra, i la relació sintètica que acabam de fer dels actes commemoratius del centenari n'és una demostració evident. Podem assenyalar, com una fita memorable, que el desig de conèixer a Ramon Lull s'ha desvetllat en el públic culte de la nostra terra, doncs els cicles de conferències i els cursos d'estudi han estat seguits amb assiduitat per una gran gernació àvida d'instrucció.

La nota pobra i negre no podia mancar tampoc en la celebració d'aquest centenari, obligat per tants conceptes, i fou donada, no sabem si per manca de cultura o migradesa de doctrina i espiritualitat, pels centres oficials representatius de la nostra "província", i el que se'n diu les "forces vives", que no han fet ni tant sols acte de

presència a cap dels actes commemoratius, desconeixent, amb una supina ignorància, que per damunt de tot i de totes les petiteses humanes, el nostre Ramon Lull és la figura més grandiosa del XIIIe segle i una de les més preclares i augustes de tots els temps.

Ramon Lull té a la nostra Ciutat un petit monument elevat a la seva memòria, deixalla dels nostres avis, migrat i esquifit, i que encara sembla més minúscul del que és per trobar-se mal emplaçat en la confluència de les grans vies de l'eixampla. Mn. Galmés exposà la bella idea de la fundació d'un "Casal Ramon Lull", i En Guillem Forteza la va plasmar en un bell projecte, situant-lo en l'actual plaça mercat Major, que s'ha de convertir en jardí, prop de la casa en la qual va nèixer el Mestre.

¿Veurem algun dia realitzat aquest projecte? Es un deure que tota l'illa té contret moralment. Només els pobles que saben honrar els seus grans fills, són dignes de grandesa.

DE L'ART NAVAL D'ANTANY

ELS MASCARONS DE PROA

TOTS els velers de l'època de la nostra prosperitat marítima lluien arrogants en el cap de roda, baix del bauprès, aquelles majestuoses figures que en l'argot marítim es coneixien amb el nom del *mascaró de proa*, imatge moltes vegades tutelar i titular del vaixell que l'ostentava, símbol el més característic de la marina antiga i l'últim record de la navegació a la vela. Angebots, sants, indis, reis, estàtues senceres de dones ideals o de sirenes, o bé àguiles, lleons, escuts, animals alats monstruosos, o simples ornaments toscament tallats en fusta, policromats rabiosament i daurats amb profusió.

En ésser desfet el vaixell, per vell o inservible, no era rar que el mascaró subsistís encara, i que en lloc de morir cremat en un fogar, decoràs les portes o la façana de qualche *bodega antillana*, o fos posat al costat de la porta de la drassana o a l'entrada d'un magatzem d'efectes navals. Així ho foren a Barcelona el famós *Negre de la Riba* i la seva parella, bastes figures que representaven un cacic del Congo i la seva muller, els quals, després d'haver decorat molts d'anys la proa d'un bergantí, es feren populars entre la gent menuda de la ciutat que anava al moll de la Riba únicament per a contemplar-les. Actualment—segons hem llegit a un dels brillants articles que sobre història local publica a *La Vanguardia* l'erudit Francesc Carreras i Candi, el *Negre de la Riba* es troba en el Museu de l'Institut Nàutic de la Mediterrània.

L'art dels mascarons, ple de rudeses i tosquedat, sense influències, sense pretensions, art sense volada, desaparegut quan començà la marina de vapor, té també el seu dret a l'apreci i respecte de la posteritat.

N'Artur Masriera i el meu bon amic, suara traspasat, Roig i Raventós, en les seves brillants pàgines sobre costums marítims i velers de Catalunya, citen a Antoni Sala, (*En Pep de la Cargola*), a

Francesc Pasqual i a Granés (*Ulls menuts*) de Blanes, entre els més coneguts escultors de figures del litoral català en el segle XIXe, i consignen curiosos detalls d'aquell art desenrotllat en un ambient de pacífica sensibilitat i de idealitat la més pura, els productes dels quals creuaren tantes vegades l'Atlàntic en aquelles mateixes naus que enumerava el vell capità i conegut escriptor Josep Ricart i Giralt en el seu interessant estudi: *Los años de oro de la Marina mercante catalana*.

* * *

Dels velers de construcció catalana que integraren la nostra marina durant la segona meitat del segle passat, n'hi hagué que llüiren molt bonics mascarons. Bastarà citar la gran figura del bergantí "Triunfo" construït a Masnou l'any 1855; el bust de dona de la polacra goleta "Josefa" sortida de les drassanes de Josep Rifà, de Sant Feliu; el mascaró del bergantí "Joven Antonio" (abans "Demetrio") fet a Blanes per Salvador Vieta; la figura d'una índia del bergantí d'aquest nom, també de Blanes; i l'àguila amb les ales desplegadas que anava voltada d'estrelles platejades sobre fons blau que decorava l'espill de popa de la corbeta "Rafael Pomar", fabricada igualment a Blanes per Josep Maria Vieta per a l'armador mallorquí d'aquell nom, l'any 1871. Aquesta àguila, de bella traça i modelat, es conserva encara i es pot veure en el Mollet sobre la porta del magatzem de la drassana d'En Ballester, els mestres de la qual feren reparacions al vaixell essent ja aquest de la inscripció de Barcelona.

El pailebot "Solitario", matriculat a Palma l'any 1856 i construït per a la Armada Espanyola a una de les nostres drassanes amb el nom d'"Aguila", portava en la seva proa una bella sirena, i la fragata "Hernán Cortés", bella nau de procedència filipina, un gran mascaró que representava un guerrer. Els vaixells sortits de les drassanes de Masnou—prop de quatrecent—portaven tots el *paller*, la *masia* i la *muntanya* del seu escut, i quasi tots els bastits a Catalunya l'escut de les seves viles respectives tallat en algun lloc de la nau.

* * *

A les naus de fabricació estrangera que formaven part de la nostra flota de comerç, no els mancaven tampoc mascarons vistosos: el clàssic indi guarnit de plomes abundants i multicolors, e

portava el bergantí "Americano" en 1836; un gran cigne blanc, la polacra grega "Columbus"; una testa d'ampla cabellera, la nau de construcció anglesa "San José" (a) la "Princesa Ciscar E"; la corbeta "Maria Isabel", també anglesa, mostrava una formosa figura de dona amb els cabells a lloure, vestit vermell i túnica blava i blanca; la barca dinamarquesa "Maria", un bust de dona rossa; la polacra goleta "Virgen del Buen Camino", construïda a Grècia, una santa de gran cabellera que ens han dit que avui es troba en el museu del Comte de Ribes; el "Fenix" lluïa en la seva popa rodona una àguila amb les ales esteses.

A Mallorca hi hagué també qui es dedicà a aquesta mena d'imagineria, però la nostra investigació, difícil i laboriosa per demés, no ha pogut remuntar-se molt lluny. La fabricació i decorat dels mascarons, i el pintat dels vaixells també, corria a principi del segle XIXe a càrrec quasi exclusiu de pintors i escultors d'ofici. En 1828 els armadors del xabec "San Francisco", d'aquesta matrícula i de 40 tones, pagaren al senyor Torres per l'indio, 12 lliures. Pintar la figura de proa d'un xabec venia a costar en 1833 poc més d'una lliura. Miquel Florit pintava cascs i càmares d'embarcacions l'any 1837.

Mostraven bonics mascarons, la "Lealtad", construïda en 1849 pels acreditats mestres Josep i Tomàs Mateu: en la seva proa, molt ornamentada, hi havia un gran cap d'animal marí tot daurat; la "Trinidad" i la "Leonor", sortides de les drassanes de Josep Coll, portaven ambdues un cap de dona; la polacra "Soledad" un gran bust; la barca de tres pals "Virgen del Carmen" (a) "La Palmira" avançava cap a la mar una figura sencera de gladiador.

Pels anys de 1855 treballava en aquesta ciutat i en el seu taller del carrer de la Marina l'escultor i daurador Enric Estades (*Mestre Enric*), artífex molt conegut, i el taller del qual (sa botiga de *Mestre Enric*) situat a on avui hi ha l'Agència Schembri, era un punt obligat de parada de quasi totes les persones conegudes de la ciutat que entraven per la Porta del Moll, de tornada del seu passeig pel port fins a la farola. Dedicat com estava al modelatge d'escultures religioses i per a barques, sempre tenia en el seu taller qualque imatge, sant o santa, qualque mascaró de proa, i fins i tot qualque moble que cridàs la curiositat del visitant.

Era l'únic aleshores a Palma que treballava l'escultura naval i cuidava, a més, del pintat d'embarcacions que portaven a terme dos o tres dels seus operaris.

Seves són quasi totes les escultures de proa i marcs de popa dels velers esvelts i fins que en aquella època sortiren de les nostres drassanes de la Riba i de les que s'establiren al Mollet després de l'any 1868. Home dotat de bon gust artístic dins el seu gènere, tingué molt que fer al moll. De les seves mans sortí la gran figura de dona que portava en la popa la "Paquita", bric de 1000 pipes construït a Amèrica; l'àngel amb la trompeta de la fama, en el tallamar de la polacra goleta "Trinidad", feta per Josep Coll en 1867; els ornaments i escut del bergantí goleta "Mercedes" *Es barco de s'Alcalde*, (Rubert) reformat i allargat a Mallorca, etc. etc.

Feu també l'any 1867 el mascaró de la corbeta "Anibal", que representava l'heroi cartaginès desembeinant la seva espasa, i fou aquesta una de les seves millors produccions. L'"Anibal" va pertànyer últimament a armadors canaris amb el nom de "Guadalhorce", i partida aquest any passat cap a Cuba no se n'ha sabut mai més res.

Seva era també l'àguila que tenia amb les seves urpes l'escut ovalat de Palma a la proa del "Ciscar", i la fullaraca i cintes de la seva popa, una de les més fines que sortiren de les drassanes d'En Mateu, i els mascarons que representaven busts de formoses mullers que passejaren per l'Atlàntic el bergantí "Matanzas", el bergantí goleta "Carmen", construït per a una casa armadora de Cienfuegos—avui "Safi", amarrat en la nostra dàrsena sense mascaró—, el bergantí "Sebastián Gumà" fet per a una altra casa antillana, i el bergantí goleta "Elisa", després "Constanza Barnuevo".

També fou obra seva, i tal vegada fou un dels seus últims treballs, l'escut de Mahó que portava el bergantí de Menorca "Anita".

Decaiguda la construcció naval a Mallorca, N'Enric Estades s'ocupà únicament en la decoració religiosa. Diferents esglésies de Mallorca i d'Eivissa conserven mostres de les seves produccions. Morí d'edat avançada a Palma el 26 de desembre de 1884.

* * *

Els nostres vapors ostentaren també mascarons típics. El primer vapor de la matrícula d'aquesta illa que ens uní amb la península allà per l'any 1837, "El Mallorquin", coronava el seu tallamar amb un gran bust de pagès de galtes rodones, de semblant satisfet i rialler, cobert amb un ample capell negre i vestit amb la clàssica

jaqueta que deixava entreveure una camisa blanquíssima. Aquesta escultura, que hom diu si fou fabricada a Anglaterra sota el dibuix i direcció de En Miquel Estada i Sabater, acabà per donar nom al "Mallorquin", al qual es conegué, des de la seva arribada a Palma, en tota la Mediterrània, amb el sobrenom de *Es Pagès*.

El pintor Josep Torres, que trobam treballant per aquesta empresa ja des de la seva fundació, rebé l'any 1837 dos duros i quatre reals per repintar aquest bust. Mostrava també el "Mallorquin" bells relleus daurats en l'espill de popa i tenia pintades unes estrelles a les seves rodes. L'any 1853 no sabem si se li reformà o se li feu nou un gran marc de fusta daurat per a la seva popa que fou obra de l'escultor Jacint Mateu i Sureda, i que costà a l'empresa seixanta tres duros.

L'any següent fou carenat el "Barcelonès", adquirit l'any 1850, i Josep Torres fou qui daurà i donà blanc a l'ornamentació del marc de la seva popa, mentre s'encarregava dels treballs de decoració de la proa Jacint Mateu. Aquest conegut escultor—mort poc temps després a Amèrica i al qual es deuen les esfinxs o lleones que enquadren el passeig del Born—cobrà en 1858 devuit duros i mig per fer de fusta a la mateixa nau una proa de violí rematada per un lleó daurat.

El primer "Jaime I", flamant vaixell de rodes adquirit a Anglaterra per la *Empresa Mallorquina de Vapores* sofrí un tant fort temporal en la seva primera travessia de Londres a Mallorca, el gener de l'any 1856, que hagué de cercar refugi en el port de Plimouth, on entrà amb tota l'ornamentació de popa destruïda i amb un braç perdut la règia figura del nostre conqueridor que rematava la seva proa. Encara hi ha qui recorda el semblant vermellós del gran monarca català amb la seva barba roja, molt roja, retallada a l'anglesa com la del més empaquetat guerrer escocès. Un bust del seu fill i successor Jaume II, embolcallat amb túnica blanca i com aplanat pel gran pes de la seva corona, avançava el seu pit cap a les aigües sota el bauprès del vapor del seu nom, igualment construït a Anglaterra dos anys després del "Jaime I".

Dels demés vapors de les antigues empreses de l'illa, el "Mallorca", (1865) també de la *Empresa Mallorquina de Vapores*, lluia un ferotge cap de lleó daurat, i l'"Unión" (1870) de l'*Empresa Marítima a Vapor*, segon buc a hèlix de la nostra matrícula—el primer havia estat l'"Argos" dels Srs. Rosich i Frau—, lluia també un lleó rampant sencer.

Quan vingué el vapor "Lulio"—de *La Marítima*—en febrer de 1871, fou encarregat el pintor Ricard Ankermann de dibuixar la figura del Beat Ramon, de gran tamany i llarga barba, que portava aquesta nau a la proa amb el braç dret estès cap a l'horitzó. En una col·lisió que tingué aquest vapor a l'entrada del port de Barcelona amb el vapor mercant "Niña", en el mes de desembre de 1880, quedà rompuda aquesta figura i no se li tornà col·locar. Descolorit ja aquest bell mascaró, que és de bona factura i té 2'50 metres de llarg, forma avui part del Museu de la Societat Arqueològica Lulliana i es conserva sobre la porta del pati. Li manca el braç dret que perdé en el xoc. Altres dues figures, que emmarcaven el nom del vaixell en l'ornamentació de la popa, li foren suprimides quan feren al "Lulio" certa reparació l'any 1903.

* * *

Encara en vida N'Estades, En Josep Rosselló—més conegut per *Mestre Pep de sa Torra*, per ésser fill d'un torrer de Porto-Pi—, obrí un taller d'escultura de fusta i de daurat a la plaça de la Drassana, i sembla que quan morí aquell el substituí en els seus treballs d'escultura naval; encara que hem d'advertir que, desapareguda ja la nostra flota velera, mancà també l'avinentsa per oferir aquesta classe d'ornamentació, motiu pel qual aquest escultor es distingí principalment en l'escultura religiosa.

Seva és l'ornamentació dels pailebots "Roberto" (1885) i "Nuevo Corazón" (1886), i la de quasi totes les embarcacions mallorquines que es construïren fins a final del segle passat. Decorà també les popes dels vapors de la *Isleña Marítima*. Primerament feu el calambrot i l'escut de Palma del "Bellver", puix no agradà l'ornamentació que portà d'Anglaterra en 1880. Aquest vapor ha estat l'últim de la nostra matrícula amb mascaró de proa: una figura sencera de dona embolcallada amb una ampla túnica blava. Feta malbé aquesta figura en una col·lisió amb un veler a l'entrada del port d'Alacant, va estar arreconada molt de temps en els magatzems de la *Isleña* fins que fou destruïda fa pocs anys. L'ornamentació del vapor de rodes "Vulcano", que va permanèixer llarg temps d'estació en el nostre port al servei de la Comissió Hidrogràfica, era també obra d'En Rosselló.

Entre els dibuixos seus que encara es conserven, algun d'ells de positiu valor en el seu gènere, hem vist un gran mascaró representant mig cos d'home amb cabellera i barba, alt el braç esquerra

i mig cobert el pit amb una túnica, que fou col·locat a una embarcació de la qual ignoram el nom. Dibuijos de caps de dona, dragons, una llagosta, testes de ca marí, de peixos i de tota classe d'animals fantàstics, escuts, etc. I entre ells una àguila amb les ales esteses que porta amb les seves urpes un paquet de cigars, alegoria que portaven a la popa les barques del Resguard Marítim construïdes per Mestre Francesc Mateu l'any 1897 amb destí al litoral de València i Catalunya.

* * *

Oficial d'En Pep de sa Torra fou el mestre Josep Fullana, modest i conegut artífex en aquesta classe de talla de fusta. D'ell són quantes obres d'aquest genere s'han fet en els vapors, en els velers dedicats al cabotatge, i a les demés embarcacions d'esbargiment d'aquesta matrícula, des de fa més de trenta anys. Citarem, entre els seus treballs, l'ornamentació de popa dels correus "Rey Jaime II", de la *Isleña*, i "Monte Toro" de *La Marítima* de Mahó. Era seu també el marc que hom volia montar a la popa del vapor "Mallorca", naufragat en aigües d'Eivissa l'any 1913. Aprofitant aquests materials, feu després el del "Miramar", perdut també tràgicament a les costes gallegues la matinada del 9 de febrer de 1918. Aquella escultura que semblava predestinada a anar a parar al fons de la mar, fou la última fabricada per a *La Isleña*.

Tots els velers que es construïren en el nostre port, des de 1914 a 1919 en aquella època de l'efímer ressorgiment de la nostra marina estimulat pel desig de guanys durant la gran guerra, mostraven talles d'En Fullana. Però cal advertir que el gust dels mascarons, tan típic del segle passat, s'havia perdut ja quasi del tot. Les clàssiques figures eren substituïdes per simples caps de lloros, per àguiles de totes classes, per animals més o menys fantàstics executats amb poc gust. La marina italiana sembla que fou la primera en descuidar l'ornamentació dels seus velers, i així ho feren després les demés drassanes de la Mediterrània, que únicament desitjaven construir molt i depressa.

El "Sant Mus" (1919), el major veler de Mallorca i avui el de més tonelatge d'Espanya, porta una àguila obra d'En Fullana. Una altra amb les ales esteses la mostrava el "Rayo", naufragat a causa d'un abordatge davant les costes gallegues l'any 1922, i un rat penat el "Capitán Planas", perdut a la badia d'Alcúdia el juny de 1927. Per el pailebot "Canalejas", que es construïa a Andraitx, feu també

En Fullana un esbós de l'insigne polític espanyol, per cert de molta semblança, que verem al seu taller de la costa d'Arabí i que no arribà a executar-se. L'escut de Sóller del pailebot "San Bernardo" i el de la *Naviera Mallorquina*, que comprèn el de Palma amb dues banderes creuades—la de la matrícula i la contrasenya de la Companyia—, que mostren a la proa alguns dels seus velers, són també obra d'aquest artífex.

I fins aquí les notes que, sobre el desenrotllament a la nostra illa d'aquesta art humil, hem pogut recollir.

* * *

Els velers construïts en el nostre port per compte de la *Naviera Mallorquina* a la drassana que fou d'En Llompart, avui pròpia d'aquesta entitat no duen ja mascarons. L'últim dels pailebots posats en servei—el "Cala Mondragó"—presenta una proa fina i ben tallada, però llisa i sense ornamentació.

Per acabar, brindam a Don Manuel Salas, tan entusiasta devot de les coses de la mar i tan amant de la tradició, la idea de que els velers de la nostra matrícula facin recordar novament aquells mascarons de proa que llüiren els seus predecessors, en els millors temps de la navegació mallorquina, i bé podria ésser el primer el pailebot que actualment té en grada en el Mollet la més important empresa de velers mixtes d'Espanya.

JOAN LLABRÉS i BERNAL

TOMBA DE CARN

No sols el bronze o marbre humit de plor,
d'amors i glòries i beutats ens priva;
la humanitat és una tomba viva
on jau immòbil el que mai no mor.

Sense una llàntia ni un sospir de flor,
potsê ignorant el cop que la motiva,
tots portem una tomba que ens captiva...
Oh tomba càrnia del meu propi cor!

Rosses espigues, papallons d'argent,
amics d'infància, fades i princeses,
rialles del pinar i del torrent...

Tot són paraules, boires i records.
Quantes despulles en mon pit esteses!
Una pregària, amics: toqueu a morts!

MIQUEL DOLÇ

COSES QUE HAN DE VENIR

En la liquidació de l'història moderna que pareix inevitable, sembla evident que certa part de les idees de Rathenau, que tant brillantment resumeix aquí el Comte H. Kessler, posseiran una gran valor com a tècnica i mitjà de realitzacions; de fet ja es troben aplicades per diversos sistemes polítics avui efectius a Rússia, Alemanya, Itàlia, i en certa manera als Estats Units. Però, quant a son anhel de tornar a l'home la seva dignitat, creim, amb Maritain, que cal oposar a la concepció purament economista del devenir social, una idea de renovació cristiana de l'ordre temporal, única que pot salvar el progrés històric que suposa el donar als proletaris la consciència de la seva dignitat d'homes. Les necessitats espirituals de l'“ànima”, una mica boirosa, de Rathenau—suma d'experiències individuals—, pensam que sols es poden trobar satisfetes en la instauració d'una nova cristiandat, on l'amor entre tots i per cada un dels homes, siga el vincle perfecte que vinga a substituir l'amor a l'humanitat.

De totes maneres, esperam que els llegidors agrairan la traducció d'aquest capítol de l'obra interessantíssima de Kessler, i ens plau aprofitar aquesta avinentesa per donar les gràcies a l'autor, que tantes proves té donades de l'afecte que li mereixen les nostres coses, per haver-nos-en autoritzat la traducció.

J. S.

RATHENAU ha resumit les seves experiències de la guerra, en relació al problema superior de l'ésser—la derrota del mecanisme per “un reialme de l'ànima”—, en un llibre publicat pel febrer de 1917 sota el títol *De les coses futures* que fou completat pel febrer de 1918, en una segona obra titulada *L'Economia nova*. Els pensaments que hi desenvolupa existien ja, en potència, en el seu llibre *Fisiologia dels negocis*, de 1901. Amb el temps aquestes idees s'havien precisat considerablement i eixamplat, tant per la seva

experiència de l'ànima" com per la de la guerra: la seva experiència de l'"ànima" li havia descobert, en efecte, un fi plaçat més enllà de l'economia i de la política, mentre que la guerra, creant nous tipus d'indústria, l'ajudava a preveure un ordre nou, superior al pla maquinista, i en el qual era permesa l'esperança d'una prospera reforma en aquest domini.

Tres senyals del temps, apressats per la guerra, semblaven anunciar a Rathenau l'adveniment del reialme de l'ànima: de primer, el despreci professat per l'opinió pública per la riquesa (sovint sota la forma d'antisemitisme), que feia costat a un respecte creixent per a la responsabilitat; després, en el domini industrial, una despersonalització progressiva de la propietat duita per l'extensió de les societats anònimes i per les empreses d'interés general, com les societats industrials de guerra; finalment, en la política, la tendència a la democràcia.

"Com—es pregunta Rathenau referint-se a n'aquests senyals del temps—, com resoldre per la pràctica els problemes transcendents?"

Resposta: La primera tasca a complir ha d'ésser la lliberació del proletariat. Car l'opressió social és actualment la que pesa més llordament damunt l'ànima. Però, l'abolició del proletariat—o dit d'altra manera d'una classe forçada al treball per la necessitat—, no paralitzaria la producció? Una societat, privada de les diferències de classe, seguiria produïnt abastament per subsistir? Per dir-ho amb un mot: l'esclavatge, és indispensable? Es necessari per a l'esclau mateix? Si és veritat que hi ha parts absolutament indispensables del treball que sols poden ésser acomplides per una classe social totalment desproveïda de remeis, aleshores cal contestar que sí. L'existència del proletariat es trobaria justificada, exactament com la submissió de les abelles a la seva reina, o el manteniment de l'esclavatge en la República de Plató. Es per ço que Rathenau s'esforça a demostrar que, donats els progressos realitzats d'ençà la guerra per la tècnica, l'opinió pública i les consciències particulars, és ja indispensable per a mantenir la producció l'existència d'una classe inferior obligada per la necessitat.

Fins ara, els estimulants més poderosos de la producció eren la fam, el desig de posseir, el gust per el pler i la vanitat. El món capitalista és el producte—en estat d'evolució constant—, d'aquestes tendències. Tenen son poder del caràcter hereditari i inviolable de la propietat privada, del predomini d'una casta privilegiada per

l'hereuatge i inatacable en els seus fonaments legals, anomenada burgesia. Mentre que aquestes tendències siguin els fiblons que esperonetgin el treball i la producció, la contrapartida de la burgesia ha d'ésser un proletariat patint d'una misèria hereditària. Però, Rathenau, ja abans de la guerra, com hem dit, havia mostrat que aquestes tendències comencen a afluir, a deixar pas a altres. La guerra, fent liquidació de la propietat privada, ha afavorit poderosament aquesta evolució.

En primer lloc, ell preveu una renaixença de l'estimació de l'ofici. La racionalització i l'infinita divisió del treball havien fet de la joia de crear un luxe inaccessible i fabulós per a la major part dels treballadors. Rathenau mostra en el follet aparegut l'any 1919, després de la revolució, titulat *Indústria autònoma*, que el progrés de la fabricació "tendeix a transformar el treball manual en un treball de vigilància, tornant-li així una certa part de l'esperit". És cert que aquesta transformació no basta perquè "és lenta i parcial". Cal també augmentar la responsabilitat deixada a l'obrer a l'interior de la seva tasca, avui massa limitada, admetent-lo a participar de l'administració del negoci. "La solució actual és la participació del dret de votar en la direcció del negoci entre obrers i administradors". La solució futura i l'establiment de la nova economia, serà l'unificació de tota l'indústria en empreses autònomes on cada treballador tindrà veu. Nosaltres ens hem d'acontentar de mostrar aquí aquest tret i de fer remarcar l'importància de l'amor a l'ofici sota la forma de responsabilitat, com un element destinat a fer un paper, cada dia més considerable, en l'evolució de l'indústria.

Però, la divisió del treball no és l'únic enemic de la joia de crear: la necessitat, l'obligació d'acomplir un treball detestat la mantenen encara d'una manera més segura. L'abolició del proletariat suprimiria un dels obstacles més poderosos de la joia de treballar. "Cal alliberar aquest món de la necessitat i de la misèria, cal donar-li el dret a triar lliurement son treball; hem explicat aquestes condicions: són realitzables i si es realitzen no hi haurà cap raó perquè subsisteixin els vils instints, el despotisme, la cobyança o la por" (*De les coses futures*).

En aquest punt les opinions de Rathenau coincideixen amb les de Kropotkine, però un cop més s'oposen a les de Marx, qui en el *Manifest comunista* jutja l'humanitat amb cinisme i demana "l'obligació de treballar per a tothom i l'institució d'exèrcits d'obrers, particularment pels treballs agrícoles". Kropotkine preveu l'objecció

segons la qual la major part, o al menys la gran part de l'humanitat, deixaria de treballar si no hi era obligada, però hi contesta diguent: "l'horror al treball pot ésser natural als salvatges; per a la major part de les nacions civilitzades, al contrari, la feina ha esdevingut un costum" (Kropotkine: *El comunisme anarquista*). Qui té raó, Kropotkine o Marx? Un cop realitzat el programa de Rathenau: ofici lliurement triat, major responsabilitat consentida a l'obrer, pressió moral de l'opinió pública, eliminació de les feines més penoses gràcies a la màquina, es pot admetre que dins una indústria sistemàticament organitzada en vista a la demanda, i que no hauria per tant de tenir por de les crisis del consum, el nombre total dels sense feina i dels ociosos voluntaris no seria gaire més gros dels que ara la nostra societat actual deixa, malgrat ells, en atur forçós. Es dedueix del que hem dit, que la producció es trobaria assegurada en proporcions, al menys, semblants a les d'avui; i això sense que una classe és trobés condemnada al treball per la fam. En les famílies prussianes, burgeses o nobles, que abans de la guerra tenien rendes importants, el nombre dels ociosos era per tant extremadament reduït, car l'opinió generalment admesa en aquestes classes era de no "ésser de bon to" el no fer res. Finalment, es pot creure, donat el progrés de la racionalització i de la tècnica, que el problema més greu de l'avenir no serà el de procurar-se la mà d'obra necessària, sinó, al contrari, de parar esment a un excedent de mà d'obra.

A més, l'abolició de la misèria fortificaria una altra tendència estimada de Rathenau: el sentiment de la solidaritat. Hem tractat ja de la seva evolució i del seu paper: ja abans de la guerra, Rathenau havia mostrat en *La mecànica de l'esperit*, l'importància de tal factor per el progrés humà. La guerra, al mostrar-nos l'estreta interdependència dels homes i dels pobles, han contribuït molt al seu desenvolupament.

A la qüestió primordial: "Una classe pobre és veritablement indispensable avui en dia?" Rathenau contesta sense dubtar: "No". A la segona qüestió, moralment inseparable d'aquest no: "L'abolició del proletariat, és realitzable dins un avenir pròxim?" contesta "Si", sense dubtar tampoc. Mostra el valor d'aquestes assercions en *Les coses futures* i sobretot en *L'Economia nova*, on dressa el pla d'una societat sense classes, sense proletariat i sense privilegis hereditaris. Aquest pla és el nervi de l'obra de Rathenau, l'emancipació més complerta de la seva personalitat, i la summa de les

seves, experiències tant místiques, subjectives i religioses com administratives, industrials, comercials i socials. Qualsevulla siga el judici que mereixi aquest pla de reconstrucció social, no es podrà dubtar de l'absoluta sinceritat que l'inspira, ni de la profunda ciència econòmica que el sosté. No és el projecte d'un savi de gabinet o d'un demagog, ni tampoc la brillant paradoxa d'un diletant afortunat; és la part més seriosa de l'obra d'un esperit extraordinàriament seriós, conscient de les seves responsabilitats, i coneixedor del món modern, i sobretot de l'economia moderna, com poques persones hi ha hagut.

El punt de partida de Rathenau és que l'abolició de l'estat de dependència a que es troba reduït el proletariat, és actualment realitzable damunt bases tècniques i psicològiques, i sense violències revolucionàries; el fonament tècnic consisteix en reduir per l'impost les diferències de fortuna, la base psicològica és l'evolució de l'opinió pública aportada per la guerra en aquestes matèries.

Com demostra Rathenau, la guerra ha introduït una "manera nova de pensar", que es pot resumir per la frase següent: la propietat, el consum i la demanda ja no són d'ordre privat (*De les coses futures*). "Els temps futurs—diu—, comprendran dificultosament com la voluntat d'un mort es pot imposar als vius; que un individu fos autoritzat a posseir, per la seva gaubança personal, milers d'hectàrees de terra; que pogués, sense cap control de l'Estat, deixar sense cultiu terres conreables, demolís o construís edificis, fes malbé paisatges, abismés obres d'art o les mutilés; que es cregués amb el dret d'apropiar-se, per mitjans comercials, de la part que podria usar el comú, sempre que pagués els impostos, segons el seu gust; que es permetés de tenir al seu servei tants d'individus com volgués, i que els empleés en els treballs que li agradés, sempre que el seu contracte estigués dins els límits de la legalitat; que pogués practicar el comerç que triés, mentre no fos un monopoli de l'Estat ni un delictes previst en el codi; que li fos possible, en fi, conduir-se envers la comunitat tan absurdament i tan perillósament com li plagués, en tant que pogués pagar els seus deutes".

Dins el seu pla de reconstrucció social ve en primer lloc la restricció gairebé total del dret d'heretar. "La concepció moral de l'heretatge no és un principi humà inviolable. Ens pot ésser familiar i estimat, però no té res de sagrat... I, amb tot, és damunt d'aquest principi que descansa tota la nostra estratificació social... Ell condemna el proletariat al treball a perpetuïtat, el ric al pler

perpetu" (*De les coses futures*). "La restricció del dret d'heretar, la igualtat de l'instrucció, i l'elevació del nivell de l'instrucció pública destruiran les barreres que separen les classes socials i posaran terme a la servitud hereditària del proletariat". Admet, abans de res, que "la legislació d'aquestes coses és infinitament menys important que la seva preparació per a l'evolució de les valors sentimentals i morals". Amb tot, demana que aquesta evolució vagi acompanyada d'una reforma de les lleis: "Per damunt d'un cert nivell mitjà de fortuna, tota herència pertany a l'Estat".

Limitant fins a aquest punt l'heretament, es donaria un cop mortal a les mateixes arrels de la desigualtat de les classes. Però, cal afegir-hi altres mesures, com la reglamentació del consum. "El consum no és un negoci privat, és una matèria d'interés general, que atany l'Estat, als costums, a l'humanitat... Els anys de treball necessaris per a la producció d'un brodat delicat o d'un teixit preciós, són sostrets sense retorn al vestir dels pobres; la gespa, sis vegades dallada, d'un parc hauria pogut produir blat amb menys treball; el yacht de luxe, amb el seu capità i el seu equipatge, ses provisions de carbó i d'aliments, ha estat retirat de la circulació fecunda del món. Des del punt de vista econòmic, el món, i sobretot cada nació, és una associació de productors; qui malgasta el treball, el temps i els mitjans de treball, roba a la comunitat". El mitjà més evident de regular el consum és un sistema de taxes, en certs dominis gairebé prohibitives, sobre el luxe i els excessos de consum. De fet aquestes taxes serien tals que "per damunt d'una despesa raonable, calculada per cap i per any (a una altra banda Rathenau estima en tres mil marcs el presupost d'una família), cada marc gastat ha de dur un marc d'impost a l'Estat".

Amb tot, qualsevulla siga l'extensió que es doni a n'aquest sistema de taxes mai arribaran veritablement més que a la capa superior dels privilegis de la riquesa; però, aquesta capa serà atacada profundament per la proposició de Rathenau de "l'igualització de les fortunes per un impost progressiu sobre la propietat". La propietat—diu—, no és tampoc, com el mateix consum, una matèria d'ordre privat". Hom pensa en la terrible paraula de Proudhon: la propietat és el furt. I, tant més, quan les raons que dona Rathenau per explicar el dret de l'Estat a posar la mà sobre la propietat són revolucionàries. "Un cert nombre de posseïdors organitzats esdevenen una classe, sobretot quan els seus drets són hereditaris. Aspiren, no solament a assegurar la seva fortuna sinó a augmentar-la. Pot suc-

ceir que lluitin entre ells mateixos, però el seu enemic resta sempre la classe inferior, especialment si aquesta darrera no es troba exclosa legalment de tota possibilitat de fortuna. Hi ha aleshores un interès capital per a la classe superior de retirar tot poder a la classe inferior, de refusar-li tot accés a n'aquestes armes que són la cultura, l'organització i la fortuna; de no deixar-li, en fi, més que el minimum de drets indispensable per a mantenir l'equilibri social existent... Des del punt de vista econòmic, el món civilitzat viu avui en dia sota un règim poderosament plutocràtic" (Variant de la frase que hom ha retret amargament a Rathenau molt sovint: "Tres-cents homes dirigeixen avui el destí econòmic del món sencer").

Desseguida examina la legitimitat moral i econòmica de la propietat privada. "D'on ve la riquesa personal? Com ha estat adquirida?... Es fruit de l'estalvi? Donada la brevetat de la vida humana sols una fracció molt reduïda pot ésser retirada, per estalviar, de la remuneració d'un treball normal, restant la major part de la soldada absorbida en la lluita contra la misèria. Els guanys susceptibles d'ésser acumulats fins a formar fortunes no són la remuneració del treball, sinó d'un altre ordre. La idea popular de que hom es fa ric a força d'economies és una error... Per a fer-se ric, és necessari estar en condicions de satisfer les demandes econòmiques de caràcter general. Però, això no basta, perquè la competència fa son paper i posa una fita a la pujada dels beneficis, reduint-los a una remuneració normal de la feina del productor. L'adquisició de riqueses no és, doncs, possible sinó quan és factible reduir la competència, ja sia pujant a son gust els preus o estenguent indefinidament el cercle dels clients. Tan sols el monopoli dóna els mitjans per a fer-ho... No hi ha altre accés a la riquesa que el monopoli... Per això és evident que fóra fàcil als governs la reglamentació de totes les deus de fortuna i, si calgués, de substraure-les a l'empresa privada. La guerra ja ha fet trontollar fortament la noció de l'inviolabilitat de la propietat. L'intervenció de l'Estat en aquestes matèries, intervenció que arribava sovint fins a l'expropiació no aixecà, per a dir-ho així, cap protesta; generalment hom admet que l'interès públic ha de passar davant dels interessos privats. El reconèixer aquesta veritat: l'indústria és matèria d'interès general, és la primera passa vers els temps futurs. Sortint d'aquí la via és franca per a una reglamentació de la propietat per l'Estat, de cara a fer iguals les fortunes".

De totes les raons donades per Rathenau i damunt les quals recolza el seu projecte d'abolició de la desigualtat de les fortunes, insisteix molt particularment en els avantatges que frueixen els infants de la classe rica. "Nosaltres no ens podem dissimular més temps que tot ciutadà que en la infantesa s'ha trobat privat dels mitjans d'instrucció de que es disposava en son temps, s'ha de sentir robat, i ferit al mateix temps l'Estat d'aquest furt. Amb tot, per molt bona voluntat que hom porti per tal d'instituir la igualtat de l'instrucció" la seva realització serà sempre, per força, limitada... "Arribats de les seves belles *villas*, o de sos pobres allotjaments, els infants de les classes enemigues es troben plegats en els bancs de l'escola. Els uns, ben cuidats, segurs en la seva dignitat social, acostumats a les converses ilustrades dels seus pares, segurs en les seves maneres i en les seves idees, i posseïnt ja la suma de coneixences que es reben naturalment quan hom viu rodejat de bons llibres i d'obres d'art, tenen l'esperit despert pels viatges i per les lliçons d'un preceptor; són vigorosos i ben nodrits, els cos exercitat per la gimnàsia i descansat pel dormir. Els altres tenen una formació del tot oposada. I vet-aquí que s'imposen als darrers noves maneres, un llenguatge nou, novells punts de mira; se'ls fa sortir del seu cercle familiar, i llavors l'esforç que exigeix aquest canvi de medi ja consum d'antuvi una bona part de la seva força i de la seva voluntat, els és precís adquirir aquestes coneixences que els seus camarades ben vestits s'assimilen molt més fàcilment, i que fins i tot ja posseeixen en part. El malestar, la timidesa venen a afegir-se al desempar d'aquests petits ciutadans que massa sovint es tiren a perdre quan, penosament i confusament, prenen consciència del fossat que els separa dels benhaurats d'aquest món. Tan sols una voluntat i una intel·ligència notables els permetria d'atravessar-lo. L'igualtat de l'instrucció sols serà fecunda quan vagi acompanyada d'una igualtat de les condicions de la vida... Una vegada més ens trobem menats, per una necessitat moral, a adoptar una política d'igualtat econòmica..."

Aquesta reivindicació, si se la considera seriosament, va molt més enllà que els programes socialistes, que admeten, malgrat tot, les desigualtats de la fortuna; ve a tocar al comunisme. Però, Rathenau l'ha anunciada seriosament? o bé, haurà estat per ell altra cosa que una bandera vermella arborada a les finestres d'una construcció industrial deliberadament capitalista? Tot el seu sistema és aquí per a respondre a aquesta qüestió, car l'abolició de les

desigualtats de fortuna es troba lligada estretament amb el seu fi suprem: destruir tots els impediments que s'oposin al lliure desenvolupament de l'ànima humana. Doncs, en la nostra civilització és de tot punt impossible alliberar l'ànima sense l'instrucció; i Rathenau ha demostrat fins a quin punt el desenvolupament de l'instrucció es troba limitat per la desigualtat de les fortunes.

Però, l'abolició de la propietat privada, un cop admesa, fa sorgir un nou problema. De la mateixa manera que la misèria podia ésser considerada com el fibló essencial del treball de la classe inferior, no es pot objectar que el desig de veure créixer les seves riqueses és, en les classes superiors, el principal motor de l'activitat? Dit d'altra manera, què induirà als inventors i als directors d'indústries a crear, a treballar, a endossar-se pesades responsabilitats sense l'esperança de la riquesa? Vet-aquí una de les objeccions més sovint fetes als programes socials avançats, és a dir, que un sistema econòmic que estreny o aboleix el profit personal, es veurà privat de tota incitació al progrés i condemnat a l'esllavissada o a la reculada. Rathenau contesta a això que els directors, com tots els obrers industrials, es sentiran moguts per altres forces—la joia de crear, l'amor de la professió i el sentiment de solidaritat—, no sols a acceptar la seva tasca sinó a innovar, millorar, inventar. Però, sobretot, es trobaran moguts pels veritables instints de director: la voluntat de poder i el gust de la responsabilitat que, abstracció feta de tot desig de guany material, inciten a les grans accions i als grans riscos.

La petita i brillant obra de Rathenau, *Societats per accions*, publicada l'octubre de 1917, poc després de *Les coses futures*, i com a preparació a *L'Economia nova*, indica els signes d'un "esperit nou" en els grans industrials, al declinar de l'era capitalista, i mostra que "la gran empresa d'avui ha deixat d'ésser un pur sistema d'interés privat; mes tost, és un element d'economia nacional que pertany a la comunitat, guardant, és ver, del seu origen, i això més o menys llegítimament, el caràcter d'un organisme sense altra finalitat que el profit privat, però treballant des de molt temps i d'una manera creixent al servei de l'interés públic". A una altra banda, en *Les coses futures*, diu: "Les empreses afecten gairebé sense excepció, la forma impersonal de societats per accions. Ningú n'és el propietari perpetu. La composició del magne complex que fa el paper d'amo de l'indústria es modifica sense aturador... I això mena a una *despersonalització de la propietat*,

que del mateix cop implica l'objectivitat de l'empresa. Els seus propietaris es troben tan dividits i mòbils, que de fet l'empresa no és de ningú, i frueix una existència independent; pren una importància objectiva talment, en altre temps, l'Estat, l'Església, una comuna municipal, una corporació o un orde religiós... Es pot admetre avui aquesta paradoxa, que l'empresa arriba a posseir-se a si mateixa, comprant amb sos propis beneficis la part dels accionistes". A aquest estat de coses Rathenau l'anomena "autonomia" de l'empresa.

Aquesta evolució material de l'indústria, mena naturalment a una evolució psicològica de l'industrial. "En la mida en que encara subsisteixen els grans directors d'indústries privades, s'han acostumat, des de fa molt de temps, a considerar la seva empresa com un ésser independent, sota l'aspecte de la firma. Ella té la seva responsabilitat, creix, clou els contractes i les aliances, es nodreix dels seus propis beneficis, viu per a son propi fi. El fet que alimenti al seu propietari, si no és completament accessori ha deixat d'ésser el seu objecte essencial; un veritable home de negocis està sempre prompte a reduir fins a l'extrem les seves despeses i les de la seva família per a deixar a la casa els majors mitjans possibles per a consolidar-se i estendre's. La creixença i la poixança de la seva obra són per el director d'una indústria una satisfacció que va molt més enllà que tots els plaers del guany; el gust del lucre desapareix davant l'ambició i la joia de crear. Aquestes tendències existeixen sobretot en els grans industrials. L'ideal a què obeeixen és del mateix ordre del que hom troba al servei de l'Estat. Els directors d'indústries treballen amb la preocupació d'un avenir, en el qual, segons tota probabilitat humana, el negoci ja no els perteneixerà més. S'esforcen, quasi sense excepció, en reservar a l'empresa la part més grossa del seu benefici, reduïnt així la part dels dividends, encara que sos propis ingressos s'hi trobin inclosos... La cobejança, en tant que motor de l'activitat, és depassada pel sentiment de la responsabilitat. Així, la psicologia de l'industrial evoluciona amb les condicions de la propietat".

La part més important pràcticament, del programa de reformes de Rathenau era, doncs, l'augment de la producció i la seva adaptació reflexiva i dirigida a la demanda. "El poder de la indústria, —deia—, és teòricament ilimitat. Es poden imaginar fàbriques tan perfectament equipades, que la vigilància d'una sola persona basta

pel manteniment de tot el mecanisme en bon ordre. De fet, en el domini de les indústries químiques i elèctriques aquest somni es troba gairebé realitzat. Un país que contingués unes mil fàbriques d'aquesta classe, la quantitat de mercaderies que produiria seria immensa, i la part que en tocaria a cada individu, seguint un sistema de distribució equitable, ompliria llargament les seves necessitats".

Si aquest fi sembla encara llunyà, Rathenau ho atribueix "a la falsa direcció donada, conscientment o no, al conjunt de la producció". Hi troba un resultat de la competència no reglamentada i de l'importància primordial acordada al guany material. Son programa de reformes visava, doncs, a l'augment progressiu de la producció per obra de tots els mitjans tècnics i científics, la seva adaptació segons un pla reflexiu, no ja al profit d'alguns sinó a les necessitats de tots; i, en darrer terme, el perfeccionament sistemàtic dels mètodes de distribució, que donaria a cada u sa part suficient i justa. De les tres parts d'aquest programa és evident que la primera data del segle XIX i de l'època de la guerra o de la postguerra, on, en efecte, el problema més urgent era el de donar abast a les necessitats d'una població en part famolenca i el creixement de la qual semblava inquietador. Aquest problema, és a dir el de l'augment racional, científic i tècnic de la producció, sembla resolt, al menys en principi, i fins i tot capgirat pel progrés tècnic productor de matèries primes i d'objectes fabricats més enllà de les necessitats a satisfer. Però, com a conseqüència d'aquest fet, la resta del seu programa, l'adaptació racional i dirigida d'aquesta producció superabundant a la demanda d'una població massa pobra perquè se'n pugui aprofitar, i l'organització racional i equitable de la distribució, ha esdevingut d'una actualitat cada dia més anguniosa.

L'adaptació de la producció a les necessitats deuria fer-se, segons Rathenau, per una organització de l'indústria nacional més o menys calcada, en les seves línies principals, sobre la que ell havia creada al començar la guerra per a recollir i distribuir les matèries primes que calien a les necessitats de l'exèrcit i del poble. A aquest fi, tots els productors d'un article determinat o d'una matèria (la llana o la hulla), estarien reunits dins una *Unió professional*, i totes les unions professionals que formen una determinada indústria (per exemple l'indústria tèxtil o l'indústria pesada), estarien organitzades en *Unions industrials*: unió industrial del ferro, de la química, de l'electricitat, tèxtil, de la construcció etc. Totes aquestes unions

professionals (unions d'oficis), formant, per exemple, l'unió industrial de la construcció, establirien entre elles un pla per a un o per un parell o tres d'anys, de les necessitats de la construcció; i el mateix farien les unions professionals de l'electricitat, tèxtil, indústria pesada etc. De seguida, les unions industrials comunicarien entre elles les seves necessitats i adoptarien els seus plans per tal de bastir *un pla general de tota l'indústria nacional*. Per altra banda, l'Estat nacionalitzaria les banques i esdevindria l'únic banquer i, de fet, l'única font d'on treurien les unions professionals o industrials, els capitals per a crear o per estendre tal o qual fabricació. Rathenau ha exposat tot això, i fins en els més petits detalls, en son llibre *Les coses futures*, que sortia a la llum l'any 1917; no hi ha dubte que aquesta concepció d'una indústria organitzada per unions professionals i industrials, damunt un pla nacional i controlada per l'Estat banquer, l'únic capitalista, concepció que es remunta a l'organització de guerra creada per ell, és la font i el model gairebé copiat servilment pel pla quinquenal rus. Es pot dir que les idees directores de la Rússia de Staline són més de Rathenau que no de Marx; i el mateix pot afirmar-se de l'Estat corporatiu de Mussolini, tret també de la mateixa concepció.

Però, hi ha una diferència essencial i fonamental entre la concepció de conjunt de Rathenau i les realitzacions de Staline i de Mussolini; i és que Rathenau veia, al centre de la seva indústria organitzada, no un autòcrata sinó una democràcia.

Des del seu primer article polític, *L'era novella*, publicat l'any 1907, mai no ha deixat Rathenau de revindicar una participació efectiva del poble en els negocis nacionals i l'accés per els seus líders elegits als llocs més importants de l'Estat. Quan, en *Les coses futures*, remarcà de bell nou la necessitat d'un *Estat popular*, explicà que sota aquesta denominació entenia un règim que portaria al primer rang, sense cap perjudici de classe, les personalitats més ben dotades de la nació i donaria un dret de vot a cada individu en totes les decisions que afectarien els seus interessos o les seves opinions. Oposava a aquest règim l'Estat feudal, on tan sols la naixença o la la propietat donen accés a les altes esferes, i on les decisions de interès públic escapen al control d'aquells a qui interessen. L'imperi de Guillem II no era, si s'ha de dir la veritat, un estat feudal, sinó una barreja híbrida i no viable, en el qual les més enlairades situacions del comerç i de l'indústria es trobaven amplament obertes a totes les classes, però els llocs més importants de l'administració

o de l'exèrcit quedaven reservats a una casta privilegiada formada per un cert nombre de famílies patrícies; quant al sufragi universal, reduït per altra banda a les soles qüestions polítiques, no existia segons deia Rathenau, més que en teoria, paralitzat per les maniobres dels directors, el servilisme dels diputats i l'indiferència de la burgesia.

En la seva defensa de la democràcia insisteix, abans que res, en les seves forces de selecció. Com aparell de selecció política no concep res de millor que el règim parlamentari. "Es indispensable— escriu—, car és a la vegada el mitjà i l'escola de selecció de l'home d'estat i dels polítics. Es en aquest punt on es troba el veritable sentit del sufragi universal". Però, sobretot, creu que sols un Estat democràtic pot obtenir i conservar l'autoritat necessària per a vèncer, sense cap cop de força, la resistència a una transformació radical de la societat i de l'indústria, i exercir, per l'opinió pública, per les assemblees elegides i pels homes triats en tots els medis, un control que restaria efectiu i just, damunt totes les branques de l'activitat política i industrial.

S'entregava també al règim democràtic, sostingut i guiat per una transformació de l'opinió pública en el sentit de la solidaritat, per a menar a son compliment la tercera part del seu programa, el perfeccionament sistemàtic dels mètodes de distribució que donarien a cada u segons les seves necessitats la part justa i suficient, dels productes cada vegada més abundants d'una indústria racionalitzada i organitzada.

L'èxit dels seus llibres, *De les coses futures* i *L'economia nova*, fou sensacional. Després del fracàs de la *Mecànica de l'esperit*, el nombre de les edicions d'aquestes dues obres feu empallidir el de les novel·les més de moda. El primer tiratge fou de 5.000 exemplars de *Les coses futures*, pel febrer de 1917, al qual seguí un segon tiratge de 8.000 exemplars en el mes de març següent i un tercer de 11.000 exemplars a l'abril. En menys d'un any es varen vendre 65.000 exemplars de *Les coses futures*, i en un sol mes (gener de 1918), 30.000 exemplars de *L'economia nova*. Walther Rathenau esdevingué l'autor alemany més llegit i més apassionadament discutit.

Esguardant els resultats que produiria el seu programa de reformes, digué: "Aquestes mesures tindrien, en tot el domini moral i social, efectes més decisius que cap revolució dels temps moderns". Es incontestable. Però, hom podria comptar entre aquests efectes, la finalitat essencial que Rathenau perseguia amb les seves reformes:

la creixença de la llibertat interior de l'home, mirant al desenvolupament de la seva ànima? S'arribaria a donar la dignitat a tots aquests éssers convertits en pures màquines? Aquesta era la pedra de toc que ell aplicava als resultats materials de les reformes preconitzades. Sols en segon lloc examinava si aquestes reformes crearien una nació més forta o un Estat més poderós, si augmentarien la quantitat o la qualitat dels productes, i fins i tot, si assegurarien una distribució més justa: tot això li semblava important, però no decisiu. El que era per a ell fonamental era si tornarien a l'home la seva dignitat, la seva llibertat i la seva ànima. "La finalitat no és — escrigué una vegada a un corresponçal seu —, la salvació d'alguns individus anegats avui dins els baixos fons del proletariat, i menys el transformar en ministres els secretaris dels sindicats; tot això és accessori i no té cap importància vertadera. El que importa, és de transformar ço que vós anomenau "la massa" en criatures humanes, en fills de Déu, malgrat totes les seves febleses i totes les seves càrregues, és de fer-ne d'ells no sols bons servidors o súbdits lleials, sinó homes lliures".

Rathenau insisteix ell mateix que la finalitat suprema no podrà ésser copçada sinó molt lentament; que l'economia i la societat nova es realitzarà poc a poc, i que l'home nou, l'home d'ànima i de cos sa i lliure, no vendrà sinó molt després d'haver-se reformat les condicions de la seva vida social i econòmica. Es segueix d'aquí que el seu programa sia una utopia? No; mantes vegades, i en punts essencials, els seus escrits no són altra cosa que una predicció exacta del que s'acompleix de dia en dia, una mica per tot, dins Alemanya i a altres bandes. Des del punt de vista que nosaltres hem pres per a la nostra exposició, és veritat que no es pot acordar una importància decisiva al fet produït després de Rathenau, i en gran part sota el seu impuls, d'haver-se organitzat les indústries "claus" alemanyes, particularment les de la potassa i del carbó de pedra, seguint les seves indicacions, i que la concentració de moltes altres indústries en sindicats, trusts i cartels, elimina cada vegada més fortament la competència i prepara la seva adaptació segons plans, sinó quinquenals, al menys preparats molt de temps per endavant. Amb tot, aquests fets proven que Rathenau quan preveia l'adveniment d'una economia nova veia just. Però, aquesta transformació ens acostava d'una manera sentida a la finalitat que ell perseguia: alliberar l'home del poble del seu enviliment milenari?

Les experiències russa i italiana no proven res, car es descab-

dellen en condicions diametralment oposades a les que creia Rathenau necessàries al seu èxit, al menys al seu èxit en el sentit del redreçament de l'home. Per a Alemanya, on aquesta transformació durant deu anys s'operava sota un règim democràtic, un tipus nou de jove proletari es dibuixa, diferent, tant pel físic com moralment, de l'obrer alemany d'abans de la guerra.

Tots els que l'han conegut en resten absorts, primerament per la seva transformació física. En els estadis, en les riberes dels llacs i dels rius, on a l'estiu es banyen i juguen mils de joves, gairebé nus, l'impressió general, malgrat l'estretor material, és la d'una beutat física remarcable. El gran escultor Aristides Maillol que contemplava per primera vegada aquesta juvenesa desplegada arran de les riberes d'un dels grans llacs que envolten Berlin, s'exclamà: "Creia haver vingut a Alemanya: però, això és la Grècia!". En efecte, en son cos, el jovençà alemany i la joveneta alemanya de la post-guerra no s'assemblen sinó d'una manera molt remota a la joventut d'altre temps. És un redreçament no sols físic, sinó també moral, revelat pel gest i per la manera de comportar-se, per una gràcia lliure que no explica del tot l'habitud dels sports, però que denota, a més, una mentalitat diferent de la de l'obrer prussià d'abans de la guerra, garrivat i groller.

Aquesta mentalitat novella és més aparent encara en la transformació de l'arquitectura; de pesada i carregada s'es feta lleugera i nua, cercant un encant fet únicament, sense cap ornamentació, de línies i de masses harmonioses realçades de colors clars i de flors, i sobretot per l'acolliment reservat al sol i a l'aire per grans terraces i amples plans que, a l'expandir-se, fan sentir tot el valor de la llum. Han estat les grosses organitzacions obreres, sindicats o cooperatives, i els concells municipals de majoria obrera que per les seves subvencions i els seus encàrrecs han donat impuls a aquesta arquitectura; amb la seva ajuda, ha sorgit una mica a tot arreu, en ciutats rioleres i florides prolongant al lluny, pels camps, els arravals populars de les grans ciutats. Quan, al acabar-se la guerra, ha arribat a Alemanya, com per altres bandes, la crisi dels allotjaments, i hom ha estat forçat a edificar, les masses obreres han reclamat un decor novell que, malgrat les economies que imposava la manca de cabals, responia a un ideal nou, utilitzant el que no costa res: l'aire, el sol, la llum, les proporcions harmonioses. Així s'ha trobat substituït a un estil imposat per un propietari a la recerca d'un plaçament fructuós, un estil sortit de les aspiracions creixents

de la classe obrera, ella mateixa en vies de transformació, vers més higiene, més claretat, aire lliure, vida comuna dins un ambient lluminós. Per una benhaurada casualitat, les bases d'un estil que responia a aquestes aspiracions ja havien estat posades a Alemanya, per una plèiade d'arquitectes revoltats contra l'estil oficial Guillem II, a la vanguarda dels quals lluitava Henry van der Velde. l'arquitecte del teatre dels Camps Elisis, l'escola gran ducal del qual, d'arts aplicades i d'arquitectura, creada per ell a Weimar, esdevingué més tard la célebre "Bauhaus". De l'encontre d'aquesta jove escola d'arquitectura i d'una classe obrera darrerament afranquida neix un moviment que, en menys de deu anys, canvia màgicament l'aspecte dels arravals de les grans ciutats alemanyes.

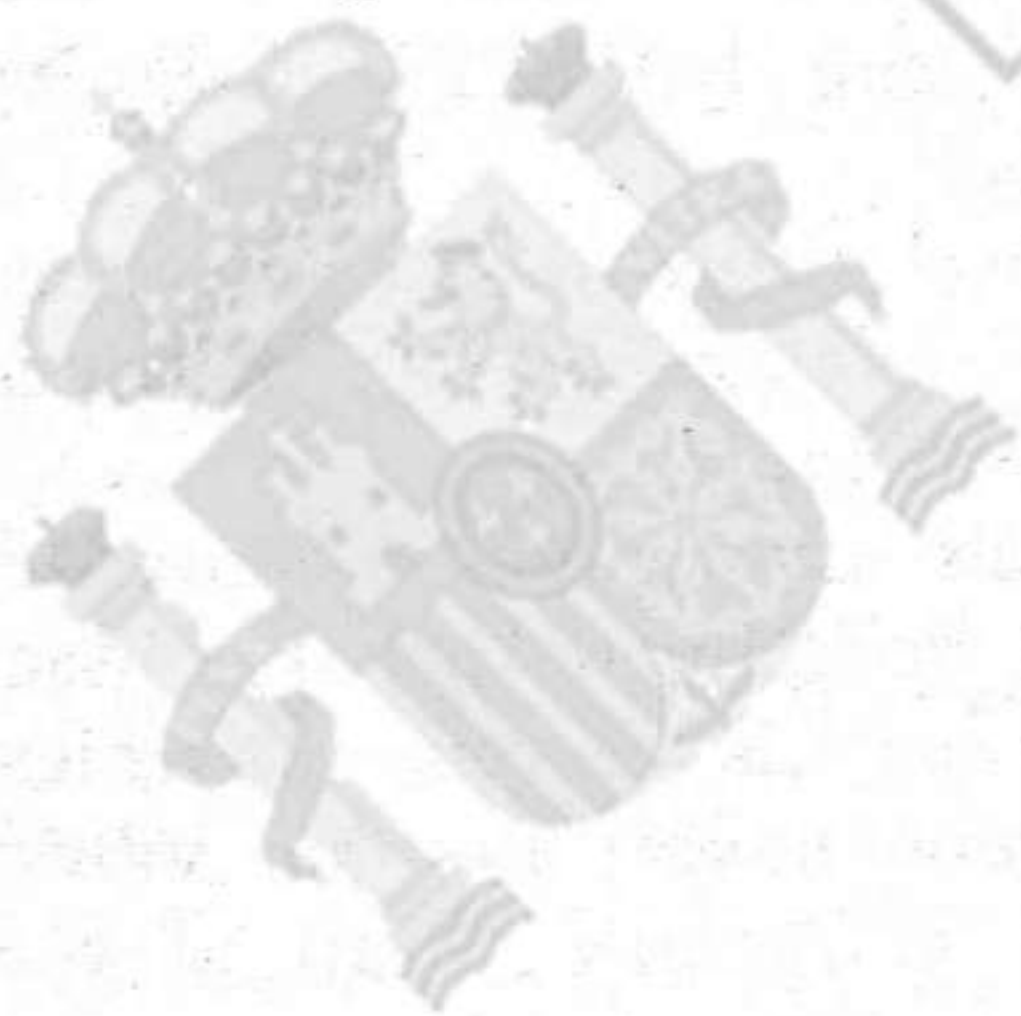
Però, aquí ens importa menys aquest caire estètic que no el costat moral, car ve a provar-nos que Rathenau no s'errava al comptar amb l'economia i la societat novelles, sistemàticament democratitzades i racionalitzades, per al redreçament de les ànimes esclafades pel maniquinisme purament mercenari i anàrquic. Car podem constatar que ja les primeres passes fetes en la via de les reformes preconitzades han portat resultats profunds i considerables. En efecte, la transformació de la decoració i del físic marca una revolució interior sense la qual hom no la sabria concebre. La visió d'un món novell s'ha empeltat damunt l'experiència de companyonia duita per la guerra; i d'aquí ha nascut una taula nova de valors. El sentiment de la germanor entre els companys de taller i de classe social, i el sentiment de responsabilitat de cada u en l'adveniment d'un món millor, substitueixen, en la juvenesa obrera, i ocupen el lloc que abans tenien una sèrie de manaments més o menys estantiços. Es un bé o és un mal? El que és cert és que aquestes valors, que resumeix bastant exactament la divisa: "Llibertat, Germanor, Responsabilitat", són elements vius de l'ànima i venen a reemplaçar en gran part els vells ressorts ja desgastats. La prova que hom els pren seriosament és que cada dia els joves es fan matar per tal de defensar-los.

Car, al costat de la juvenesa obrera hi ha una altra juvenesa, la de les classes mitjanes arruinades i decepcionades, que evoluciona en un sentit invers. Pere Viénot l'ha estudiada en un llibre molt notable, *Incerteses alemanyes*. La seva divisa, empeltada també sobre la companyonia de les trinxeres, duu els dos mots "Fraternitat, Responsabilitat", però conjugats amb un nacionalisme gelós que reemplaça el principi de la llibertat pel de l'autoritat, i sacrifica

l'ànima a l'Estat. I encara que és manifest que existeixen molts de punts de contacte entre les idees d'aquestes dues joventuts enemigues, es troben, de fet, en una oposició irreductible sobre el cas que elles fan de la llibertat, o més especialment, de l'individu i, per una conseqüència lògica, de la vida d'altri. El conflicte que les divideix i que divideix l'Alemanya, és doncs un conflicte que, en darrer terme, es reporta a la valor que representa l'ànima, i s'assembla, per son caràcter místic, més a les guerres de religió dels segles XV i XVI, que no als conflictes polítics dels segles XVIII i XIX. És això el que explica l'impossibilitat d'acabar per un compromís, el caient de guerra civil que tendeix a prendre i la furor homicida que desencadena, la víctima més il·lustre de la qual fou el mateix Rathenau. L'home que proclamà l'importància primordial de l'ànima estava designat a morir de la mà d'aquells a qui repugna violentament aquesta primacia, talment una heretgia.

COMTE H. KESSLER

(Fragments del capítol VIII del llibre *Walther Rathenau*)

PETITS POEMES EN PROSA

ADOLESCÈNCIA

A ANNA ESTELRICH I MARCH

D'ÀMFORA tens la gràcia i ton somriure recorda l'ona que s'esflora joiosa damunt la platja.

Tendres són les roses, encara poncelles, que es pressenteixen esponeroses sota el vestit que apar reclami els plecs d'una túnica.

Com la llum en banyar-te el cap, cobejosa, roba a l'or molt les irradiacions esplèndides?

Qui en mirar tos ulls, que un cercle de morat dolcíssim envolta, no aspira la serenitat del crepuscle?

I de ta boca encesa, qui no sent barbollar, malgrat calli, paraules d'afalagadores prometenques?

Ah, jove, que escampes amb el ritme dels teus braços la llavor fecunda de fèrtils auguris i que en avançar, airosa, aixequen les teves passes els alats murmuris d'una melodia!...

El món t'espera ple de gràcils afalacs per a tentar-te.

No et deixis, però, encisar acostant-te pel bardissar imbècil d'innobles propòsits ni, confiada, escoltis les veus mansoies que sota llur mantell de candidesa amaguen sovint desitjos lúbrics.

No siguis feble ni, recelosa, et mostris hostil al rumoreig de l'Amor que amb pressa t'encalça. Fóra endebades que intentessis fugir perquè prest o tard, jove núbil, son dard tanmateix ha d'abatre't.

FRANCESC VIDAL I BURDILS

L'escola lliure de lul·lisme

El penúltim dia de febrer s'inaugurà el curs lliure de lul·lisme explicat pel senyor Francesc Sureda Blanes, i continuaren les lliçons durant tres dies a la setmana del març, amb un total de deu.

Aquest curset representa el primer esforç per coordinar des d'un punt de vista actual la integritat del pensament o, millor dit, de la tasca filosòfica de Ramon Lull. Si hi ha relacions profundes entre el nostre Benaventurat Mestre i les direccions novíssimes del moment, és tema que s'haurà de discutir bastant, abans d'assentar una conclusió evident. Però no hi ha dubte que el doctor Sureda Blanes ha sabut presentar un Ramon Lull ben analitzat, amb una fesomia clara, sostenguda, determinant d'una veritat ferma, i és aquesta: Ramon Lull té una vida i una obra plenes d'interés, interés capaç de tornar a fer reviure un lul·lisme patriòtic suggestiu, avivador d'una dinàmica complexa que pujarà molt per damunt de la pura curiositat vernacular i erudita. L'escola de lul·lisme, a la fi, pot esdevenir una escola d'inquietuds intel·lectuals.

El curset tengué lloc a la sala de retaules de la Societat Arqueològica Lulliana, salvant la darrera lliçó, a la que concorregueren molts de socis de l'esmentada societat i convidats qualificats pel seu càrrec de presidir qualche entitat cultural de la nostra ciutat, que degut a la major concurrència es celebrà al saló gran de la mateixa casa.

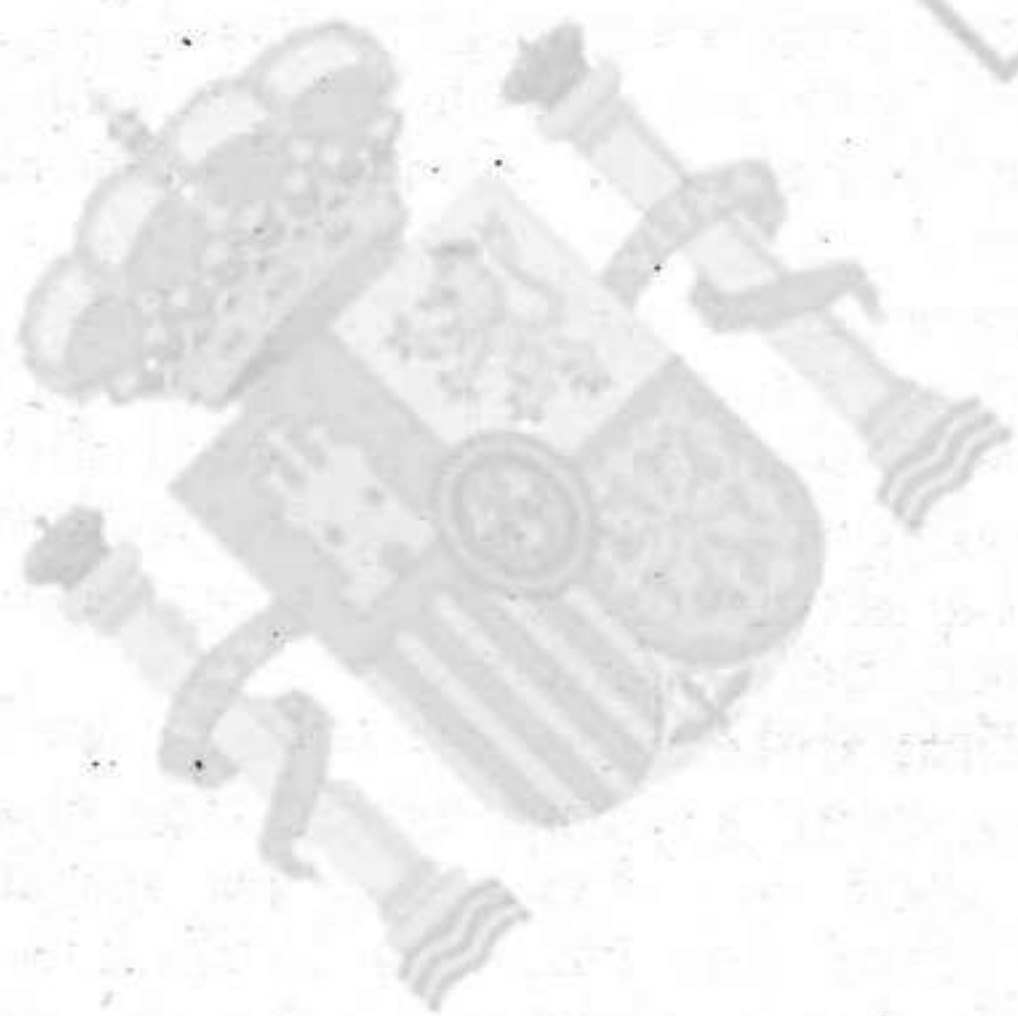
A través del curset s'estudià primerament la persona del nostre solitari de Miramar, tenint en compte el temps i l'espai: el que fou el segle tretzè com a resultat del que fou l'alta edat mitjana; el que fou l'ambient de Ramon, la cort; la seva joventut i conversió, la moda intel·lectual d'aleshores, aclarint que l'obra del Mestre es caracteritzà com a tasca d'urgència, eventual, de reacció davant les necessitats del moment.

Després: la formació de la personalitat del filòsof en relació amb la seva obra apostòlica; la seva gènesi filosòfica com a punt de partida del pensament europeu, en contra de l'exotisme duit per Averroes; els movils de la seva obra i el desenrotllament del tres graus que imaginà Lull com a superació del tipus de polèmica existent; la casta del seu racionalisme; com era neoplatònic i aristotèlic; els trets distintius de Ramon com a procurador d'infidels i joglar de valor; la seva virtut persuasòria i el seu objectiu prosselitista; la seva argumentació volitiva per a fer moure qualche cosa més que l'enteniment; el seu trinitarisme influent en la seva lògica; l'unitarisme lullianà valguent-se de la raó i de la fe; la teoria de l'ascens i del descens de l'enteniment; la teoria lulliana de la demostració; el concepte de la congruència; el sincretisme en Lull; el transcendentalisme; les tres Arts; l'integralisme lullianà; la filiació de les idees lullianes, analitzant les tesis dels principals lul·listes; estudi del misticisme i ascetisme de Ramon i la seva conversió. Finalment, en la darrera conferència estudià el senyor Sureda Blanes el seu punt de vista quant a l'influència del lul·lisme en el pensament europeu.

Presidí la sessió de clausura, que tengué lloc el divendres dia vint-i-qua-

tre de l'esmentat mes de març el senyor Elvir Sans, president de l'Arqueològica, amb altres senyors de la junta.

Els alumnes de l'escola lliure de lullisme anaren el següent dia 31, diumenge, al Santuari de Cura, volguent retre al Benaventurat Mestre el tribut de llur devoció, al lloc per ell tan amat de Randa. Al claustre del santuari, presidint el Prior, es celebrà un bell acte: després d'un parlament de Josep Ensenyat sobre les diferències del misticisme castellà amb el de Ramon, partint de la visió de Mallorca que es frueix d'allà dalt, se llegiren nombrosos treballs de molts d'alumnes de l'escola de lullisme, inclús de varis franciscans, i acabà amb un resum del senyor Sureda, unes paraules cordials del Prior i l'himne a Ramon Llull cantat per alguns frares del Santuari de Cura, Lluchmajor i Inca.

La Setmana "Pro Ecclesia et Patria"

EN el saló d'actes del Palau Episcopal i davant una concurrència nombrosa i constant, que omplia totalment el local, tengueren lloc del 24 al 30 de març les conferències de la setmana "Pro Ecclesia et Patria", dedicada a Ramon Lull i organitzada per l'Acció Catòlica de Mallorca, dins el vast cicle que, sota aquest títol general, inicià l'Acció Catòlica d'Espanya.

La inauguració tengué lloc el diumenge 24, amb un parlament de l'Excm. Sr. Arquebisbe-Bisbe de Mallorca Dr. Miralles exposant l'objectiu de la campanya que amb aquestes setmanes es persegua, i el fet de dedicar la mallorquina al Benaventurat Mestre Ramon Lull. Seguidament En Joan Pons i Marquès llegí la seva conferència sobre el tema: *La vida i l'obra de Ramon Lull. La seva sort pòstuma*. Després d'unes breus motivacions preliminars sobre la primacia de R. L. en la història de l'església mallorquina, exposà amb obligada concisió la vida de dinamisme del Benaventurat, abans i després de la conversió que separa tant rotundament en Lull l'home vell de l'home nou, establint la cronologia de les seves obres cabdals a base del naixement en 1233 del nostre còmput. Finà amb una ràpida ullada a la sort pòstuma de Lull i del lullisme, afirmant, de la soladadura interna que uneix el sant i el savi, la necessitat de no separar l'estudi de les obres de la devoció i oració al Benaventurat, encaminat tot a una glorificació definitiva.

La segona conferència anà, dia 25, a càrrec de Mn. Salvador Galmés, editor de les obres originals de R. L., i sustentador únic fins avui de la lul·lofilia a la nostra terra des de la mort de Mateu Obrador. Es pot ben dir que si avui és perceptible un aire de renovellament i un cert deixondiment en la devoció i curiositat lul·liana a Mallorca, és a la constància del seu esforç que n'es degut el caliu. El tema de la seva conferència fou: *Influència de R. L. en la fixació de la llengua catalana*, amb el desplegament del qual teixí una magnífica apologia de l'obra catalana del polígraf, situant-lo en el marc de les literatures i les parles europees del seu temps, i explicant el que representà aquesta obra immensa per la creixença i formació literària i cultural de l'idioma de Catalunya.

La tercera conferència, dia 26, anà a càrrec de Guillem Colom, sobre el tema: *R. L. patriarca de la poesia catalana*. Estudià primer la formació trobadoresca de R. L. abans de la seva conversió, dins les escoles contemporànies, autor de dictats d'amor dels quals cap mostra no ha arribat al nostres dies; seguidament passà revista a les obres rimades, i després exposà i comentà la font de poesia que corre pels versets inefables del L. d'Amic e Amat, i l'essència poètica, amagada a voltes, patent unes altres en les obres d'aquell qui, al dir del Bisbe Torras, tot ell és poesia.

Dia 28, llegí la seva conferència Josep Font i Trias, sobre *La filosofia de R. L.* El jove llicenciat feu un estudi complet del R. L. filòsof, del qual

exposà les idees bàsiques en Moral i Sociologia primer, i en els demés aspectes, a base de textos de les seves obres originals; detallà la teoria de l'ascens i el descens de l'enteniment, la "implicatio" i la lògica lulliana, dins el seu platonisme exemplarista, per acabar presentant, amb originalitat, a R. L. com a conceptor general de l'Univers i remarcant la seva significació essencial per l'Església i per la Pàtria.

A càrrec d'En Joan I. Valentí, metge, corregué la conferència de dia 30 sota el tema: *Alguns aspectes psicològics de R. L.* Començà exposant el programa ideal que hauria de comprendre un assaig complet sobre la psicologia de R. L.; estudià després suggestivament la possibilitat de refer aquella psicologia amb els actuals mètodes científics, passà revista als materials disponibles i estudià especialment la constitució, el temperament i la caracteriologia de R. L. i la seva genialitat.

L'últim dia, diumenge I d'abril, el Canonge Magistral Sr. Antoni Sancho llegí la seva conferència sobre: *R. L. Missioner, Apologista i Místic.* Després d'un breu estudi dels dos primers conceptes, dedicà tota l'atenció a revisar el concepte corrent i excessivament balder de la mística lulliana. Estudià les diferents escoles místiques, analitzant després les característiques essencials del misticisme lullian per deduir que no es tracta exclusivament de mística franciscana ni dominicana i concloure la personalitat "lulliana" de la mística del nostre Benaventurat.

En aquesta mateixa sessió de clausura dirigí la paraula als assistents el President de l'Acció Catòlica de Mallorca Sr. Josep Ramis d'Ayreflor, i finalment clogué l'acte amb un discurs, referint-se a la importància dels temes tractats i a la personalitat de Ramon Lull, a la glorificació del qual tot era encaminat, el nostre Arquebisbe-Bisbe Dr. Miralles, el qual acabà anunciant que la setmana tendria encara un altre acabament amb la benedicció dels brancals de ferro forjat posats davant el sepulcre, a Sant Francesc.

Els actes d'aquesta setmana, tots ells, com s'escau tractant-se de Ramon Lull i a Mallorca, en la nostra llengua i revestits de serietat i acadèmica correcció, seran recordats en la història de la nostra cultura.

L E S A R T S

EXPOSICIONS

El distingit aficionat a la pintura En Felip Guasp Pou, que algunes vegades havia mostrat al públic qualque nota de paisatge, organitzà una exposició de la seva producció pictòrica presentant-la a les "Galeries Costa". Tal volta amb l'intenció d'omplir la sala o bé perquè es vegés la seva obra des dels seus començaments, no feu una selecció i, vora trossos de pintura bastant aconseguits s'hi veia qualque duresa i al costat de fragments ben entonats n'hi havia de certa agror, especialment quan tractava els verds agrisats, els quals no són fàcils d'aconseguir. Les obres darrerament pintades marquen un positiu avenç i revelen condicions de pintor.

* * *

A les mateixes Galeries Costa, després de l'anterior, exposà el treballador artista En Joan Fuster, que mostra una sèrie de paisatges i marines de diferents motius de l'illa. Com que es tracta d'un pintor ja fet, les seves característiques són conegudes. Llum i color, tècnica ampla, sense apurar massa ni cercar resoldre més problemes que el de fer quadres agradables. Tampoc no hi manca, com a les altres exposicions que quasi anualment organitza una marina blanca de tons delicats. Tal volta lo més interessant de l'exposició són uns quants bodegons bastant apretats de construcció i d'armonia.

«Una camperola», estudiada bé del natural i un retrat de D. Josep Socías destinat a la galeria de fills il·lustres de l'Ajuntament, fet damunt fotografia, completen l'exposició.—P. B.

RE C U L L S D E F O R A

21 MARÇ — 20 ABRIL

Després del debat sobre les proposicions acusatòries presentades contra el Sr. Azaña a les Corts, aquestes aprovaren, en la sessió del dia 21 març i per 194 vots contra 49 la del Sr. Moutas (Ceda), nomenant-se una comissió parlamentària investigadora.

En la sessió del 26 s'aprovà la pròrroga per tres mesos més del pressuposts de l'Estat.

* * *

Després d'unes setmanes de conferències entre els caps de les forces polítiques integrants de la majoria governamental i de comentaris a l'estat delicat de la situació, en sortir del Consell de Ministres celebrat dia 29 de març, el Sr. Lerroux comunicà que quedava plantejada la crisi total del Govern. En el dit consell havia quedat acordat l'indult, per majoria de vots, del socialista R. Gonzalez Peña i altres 19 condemnats a mort pels successos d'octubre a Astúries.

Iniciades les consultes la mateixa tarda, l'endemà, dia 30, fou encarregat de formar nou Govern el Sr. Lerroux, el qual, fracassat en les seves gestions, declinà dia 1 d'abril l'encàrrec, que fou donat aleshores pel Cap de l'Estat al Sr. Martinez de Velazco, el qual l'endemà, dia 2, declinà igualment. Cridat de nou el Sr. Lerroux, aquest, dia 3, a la una, presentà la llista del nou Gabinet, que quedava constituït amb nou ministres radicals i quatre tècnics, en la següent forma:

Presidència, Lerroux; Estat, J. J. Rocha; Governació, M. Portela; Finances, Alfred Zabala, Governador del B. d'Espanya; Justícia, V. Cantos; Guerra, General Masquelet; Marina, Contralmirall, M. de Salas; Instrucció Pública, R. Prieto Bauces; Treball, E. Vaquero; Obres Públiques, R. Guerra del Rio; Agricultura, J. J. Venayas, Director de l'Institut de R. A.; Indústria i Comerç, M. Marraco; i Comunicaciones, C. Jalón.

* * *

El nou Govern Lerroux, immediatament tancà per Decret les Corts per un mes, fins el 6 de maig. Considerat com a solució interina del plet polític, motivà la constitució del nou Gabinet la dimissió dels vocals de la Ceda a les comissions gestores dels Ajuntaments, al mateix temps que unes declaracions de Gil Robles anunciaven la seva hostilitat des del moment que fos reobert el Parlament.

Durant el mes s'han seguit les gestions per la reconstrucció del bloc governamental, culminades en l'anunci d'una conferència dels quatre caps, Agraris, Ceda, Demòcrates i Radicals, per dia 27.

* * *

Amb motiu de les festes de la República, aniversari del 14 d'abril, fou aixecat l'estat de Guerra substituint-lo pel d'alarma, a les províncies on seguia vigent.

En ocasió de les mateixes festes fou nomenat Ciutadà d'Honor de la República el Rector de la Universitat de Salamanca Sr. Miquel d'Unamuno.

Nomenat Ministre de la Governació el Sr. Portela, assumí el càrrec de Governador General de Catalunya l'alcalde de Barcelona Sr. J. Pich i Pon, el qual amb data de 2 abril fou nomenat President interí de la Generalitat.

El Consell de Ministres de dia 12 acordava retornar a Catalunya tots els serveis suspesos amb motiu del règim provisional establert pel Decret de 2 de gener, exceptuat l'ordre públic que retén el Govern Central. Dia 17 fou fet públic el corresponent Decret.

Després del viatge dels Ministres anglesos, Simon i Eden, a Berlin i de Sir Eden a Moscou, Varsòvia i Praga, es reuní a Stressa la conferència dels tres Estats, Anglaterra, França i Itàlia, representats pels Caps del Govern respectius, Mac Donald, Flandin i Mussolini, amb els Ministres d'Afers Estrangers, Simon, Laval i Suvitx. De la conferència, que acabá, dia 14, fou fet públic el protocol signat amb el qual les tres potències es posen d'acord sobre el manteniment de l'independència austríaca, la revisió dels estatuts militars dels Estats de l'Europa central, la continuació de les gestions per un pacte aeri i el compromís de complir totes les obligacions del tractat de Locarno.

A Ginebra, en la reunió especial de la S. de N. llegí dia 16 abril el Sr. Laval el memorandum francès sobre la declaració alemanya del 16 març que violava el tractat de Versailles, Memorandum condemnatori que fou aprovat per unanimitat, amb la sola excepció de Dinamarca, en la sessió de dia 17 capvespre.

Dia 30 de març es reuní a Barcelona el Jurat,—integrat pels Srs. P. Bertrana, president, C. Soldevila, M. Llor, J. M. Capdevila, i T. Roig i Llop, secretari,—del Premi Creixells, que fou adjudicat en la cinquena votació, a les *Les Algues roges*, de Maria Teresa Vernet.

En el concurs bibliogràfic de la Biblioteca Nacional, Madrid, de 1934 ha estat atorgat el premi de 5.000 pts. ofert a la millor Bibliografia de les obres dramàtiques de Lope de Vega, a la que duu per títol: *Catalogo bibliográfico de las obras dramáticas de Lope de Vega*, dels Srs. D. García Rojo i G. Ortiz Montalbán. Igualment, el premi de tema lliure (5.000 pts.) ha estat concedit a la *Bibliografia de la Imprenta en Barcelona en el siglo XVI*, del Sr. A. Millares Carlo.

En el Concurs de 1936, es ofert el premi al tema: "Bibliografia Hispano-americana de ciències fisico-naturals, des de la descoberta d'Amèrica a la Independència, amb notícies bibliogràfiques dels autors."

N O T I C I A R I

21 MARÇ — 20 ABRIL

HOSTES

Es a Mallorca el notable arqueòleg Josep Colomines de la "Secció d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans" que pensa acabar els treballs que porta entre mans sobre prehistòria mallorquina.

També el conegut autor teatral i periodista de París Cornelius Conyn. Ací pensa escriure, ultra articles periodistics referents a Mallorca i Eivissa, una obra teatral en tres actes *Quand le desir...* que s'ha d'estrenar a París.

MUSICALS

L'Orfeó Mallorquí seguí al "Saló Mallorca" la sèrie de concerts quaresmals. El tercer anà a càrrec dels professors Ignaci Pinya i Jaume Roig. El primer interpretà el *Concert romàntic* de Godart, el *Rondino* de Beethoven i el *Perpetuum Mobile* de Ries. El segon escoltà molts aplaudiments com a acompanyant de les dites composicions,

La Capella Clàssica ha consagrat la segona festa quaresmal a commemorar el 250e aniversari del naixement del més gran dels músics, J. S. Bach. Amb aquesta ocasió, foren cantats amb la mestria ja coneguda d'aquesta massa coral l'impressionant *Crucifixus* de la Missa en si menor, dos fragments corals de la immortal *Passio* segons S. Mateu, i algunes cançons espirituals, mostres de la vena inesgotable de Bach, el qual, per mitjà de la Capella podia escoltar la veu de Mallorca, que es mesclava al concert d'homenatge que li han ofrenat molts de pobles europeus.

CONFERÈNCIES

Amb motiu d'inaugurar el seu nou estatge social, establert ara a la casa senyorial de Ca'n Verí, el Col·legi Provincial de Metges de les Balears ha organitzat un curset de conferències sobre els temes i amb els conferencians següents:

Concepte adlerià de les vesànies, a càrrec de Llorenç Villalonga.

Hematúries per Josep Llobet.

Valor semiològic del símptoma dolor epigàstric en les malalties digestives, per Xavier Garau.

Evolució de les malalties infeccioses a Balears, per Emili Darder.

1935, ètica i professió mèdica, per Jaume Oliver Febrer.

Orientació terapèutica en el càncer, per Josep Rovira.

Sobre alguns problemes professionals, per Francesc Rosselló.

FOTOGRAMETRIA

El servei del Catastre Aeri de la Hisenda pública de l'Estat està preparant els treballs fotogramètrics de les illes Balears. Aquests treballs, que duraran uns tres mesos, es fan per primera vegada en la nostra illa.

LA FIRA DEL RAM

Al Parc d'Atraccions de la dita fira es celebrà el festival infantil, al que assistiren les Autoritats, els gegants de l'Ajuntament i la Banda de Tambors. Els asilats dels establiments de beneficència foren obsequiats amb llaminadures, joguetes i gelats.

PREMSA NOVA

Sota el títol *La Voz de Porreras* ha començat a publicar-se un setmanari a la vila d'aquest nom. Es una llàstima que les persones que cuiden de la redacció d'aquesta premsa dels nostres pobles, no s'hagin convençut una vegada per a sempre que ha de redactar-se en nostra estimadíssima llengua. Es proposa «defender con saña salvaje, si preciso fuera, los derechos de la Humanidad en general, y los de su cuna patria en particular».

RESTES ARQUEOLÒGICS

En el transcurs dels treballs realitzats per la canalització de les aigües dins el barri de l'Almudaina han aparegut diferents deixalles arqueològiques. Ultra restes de ceràmica, els curiosos han pogut contemplar els fonaments d'un recinte amurallat, que creim romà, d'uns quatre metres de gruixa, situats ran de la capelleta mural del carrer de Sant Pere Nolasc. Aquests restes probablement segueixen una direcció paral·lela al carrer d'En Morey, puis surten al carrer de l'Almudaina, gairebé a la fi d'aquest i davant el portal número 21.

EL TURISME A SOLLER

Sembla que el turisme ha pres per lloc predilecte aquesta ciutat. Durant el mes passat foren inscrits en el llibre registre vint-i-un anglesos; tres francesos; tres alemanys i un dinamarquès.

FIRES I FESTES

La Cambra de Comerç convocà una junta, a la que assistiren representacions d'entitats i societats ciutadanes. Es tractà de la necessitat d'organitzar anualment unes fires i festes amb l'objecte d'atreure el turista. Tots els assistents aprovaren el pensament i acordaren ajustar-se de bell nou i nomenar un Patronat executiu.

CONCURS DE FOTOGRAFIES

La Diputació Provincial, d'acord amb el servei meteorològic, organitza un concurs de fotografies de núvols, i per aquest fi celebrarà una exposició que aplegui els treballs dels aficionats i professionals. L'objecte és ampliar i intensificar l'estudi climatològic de les Balears.

ESCOLES

La *Gaceta de Madrid* publica unes disposicions aprovant el projecte d'edifici de l'escola de Felanitx, anexa a Carritxó; també el projecte d'escola anexa a Porto Colom amb una subvenció de trenta sis mil pessetes, i també un altre projecte d'escola anexa a Ca's Concos.

ANIVERSARI DE LA REPÚBLICA

S'han celebrat a la nostra ciutat els tres dies de festa, per solemnitzar el quart aniversari de la proclamació de la República, amb actes que han resultat lluidíssims. A l'Avinguda del Marquès de la Cènia una desfilada

militar i a la feixina de Santa Catarina l'acte de posar la primera pedra a les escoles, que portaran el nom gloriós de Jaume I, amb assistència de les Autoritats i representacions d'escoles de nins i nines de la ciutat. Es feren parlaments, on fou glossada la significació d'aquell acte.

UNS CANALOBRES A LA TOMBA DE RAMON LULL.

Pel Sr. Arquebisbe Bisbe de Mallorca foren beneïts solemnement el diumenge de Rams capvespre uns canelobres de ferro forjat, que han estat posats davant la tomba del gran fill de Mallorca. El projecte és d'Antoni Jimenez i l'execució dels mestres ferrers Mateu Coll i Joan Canals.

Els primers ciris que hi foren encesos són ofrena dels oradors de la setmana "*Pro Ecclesia et Patria*" darrerament celebrada en aquesta ciutat.

PER UNA ESTACIÓ ASTRONÒMICA

El Director de l'Observatori de l'Universitat de Viena, Dr. Graff, que passa llargues temporades a Mallorca, ha proposat al President de la Diputació la fundació, als voltants de la nostra ciutat, d'una estació astrofísica i astronòmica internacional amb un museu astronòmic i climàtic. Per la dita institució l'Observatori vienès donaria tots els aparells necessaris. El dit Sr. Graff regentaria l'estació meteorològica d'òptica atmosfèrica i radiació solar. Creim recordar que temps enrera foren ja fetes semblants propostes.

EXPOSICIÓ BIBLIOGRÀFICA

La meritíssima Societat Arqueològica Lulliana anuncia pel propvenient dia 23, diada del llibre, la inauguració d'una exposició bibliogràfica de la història de les Balears. A tal fi, compta ja amb el concurs dels bibliòfils mallorquins i d'entitats culturals de les illes germanes. Esperam confiats que esdevindrà un èxit com la passada exposició bibliogràfica celebrada amb motiu del centenari de la Renaixença literària de nostra volguda llengua.

COVES

Als terrenys de so'n Quint foren inaugurades unes coves sota el nom del Pilar, amb lluminària elèctrica. A l'acte hi assistiren les Autoritats.

EL GOVERN CIVIL

S'han presentat dues ofertes per a edifici on s'installi el Govern Civil, un d'ells situat al carrer de Montission, l'altre a la Rambla.

La Redacció solament es fa solidària dels treballs que no porten signatura. Dels articles signats en són responsables llurs autors.

LA NOSTRA TERRA

DIRECTOR:

ANTONI SALVÀ I RIPOLL

ADMINISTRADOR:

JOAN I. VALENTI I MARROIG

Redacció i Administració: *Palacio*, 40, baixos.—Ciutat de Mallorca

Preus de subscripció: Any, 12 ptes.—Trimestre, 3 ptes.—Número solt, 1'25 ptes.

ESTAMPA D'EN FRANCESC SOLER.—SANT FRANCESC, 2 I 4.—PALMA DE MALLORCA